

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΙ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ»
ΕΞΕΤΑΣΤΕΑ ΥΛΗ
2026-2027

Η εξεταστέα ύλη για την εισαγωγή φοιτητών στο Δ.Π.Μ.Σ. «Βυζαντινός και Μεσαιωνικός Κόσμος» ορίζεται ως εξής:

I. Στην ξένη γλώσσα θα εξετασθεί γραπτώς η ικανότητα των υποψηφίων να κατανοούν κείμενο σχετικό με την ειδικότητά τους.

II. Η εξέταση στα μαθήματα της ειδίκευσης/κατεύθυνσης θα επικεντρωθεί στις ακόλουθες θεματικές ενότητες:

Βυζαντινή Ιστορία και Ευρωπαϊκή Μεσαιωνική Ιστορία

Οι υποψήφιοι και για τις δύο αυτές κατευθύνσεις **εξετάζονται και στα δύο αντικείμενα** που ακολουθούν, δηλαδή βυζαντινή ιστορία και μεσαιωνική ιστορία. Η ερώτηση στο αντικείμενο της κατεύθυνσης που τους ενδιαφέρει βαθμολογείται με διπλάσιο συντελεστή σε σχέση με την άλλη.

1. Ύλη Βυζαντινής Ιστορίας

Οι υποψήφιοι πρέπει να γνωρίζουν το γενικό περίγραμμα των γεγονότων της βυζαντινής ιστορίας από τον 4^ο έως τον 15^ο αιώνα. Επιπλέον καλούνται κατά την προετοιμασία τους να δώσουν έμφαση στις ακόλουθες θεματικές:

-Η πολιτική ιδεολογία της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Ο αυτοκρατορικός θεσμός. Κράτος και Εκκλησία.

-Οι πόλεις της αυτοκρατορίας: μορφή, ιστορική εξέλιξη, κοινωνική κατατομή, οικονομική λειτουργία.

-Οι κοινωνικές σχέσεις στην ύπαιθρο/ Η αγροτική κοινωνία και οικονομία.

Ενδεικτική γενική βιβλιογραφία:

1. C. Morrisson (γενική επιμέλεια), *Ο Βυζαντινός Κόσμος*, τ. Α', Αθήνα, εκδόσεις Πόλις, 2014
2. J.C. Cheynet (γενική επιμέλεια), *Ο Βυζαντινός Κόσμος*, τ. Β', Αθήνα, εκδόσεις Πόλις, 2011
3. Α. Λαΐου-С. Morrisson, (γενική επιμέλεια), *Ο Βυζαντινός Κόσμος*, τ. Γ', Αθήνα, 2024
4. C. Mango (γενική επιμέλεια), *Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης: Ιστορία του Βυζαντίου*, Αθήνα, εκδόσεις Νεφέλη, 2006

2. Ύλη Μεσαιωνικής Ιστορίας

Οι υποψήφιοι θα πρέπει να έχουν μια σαφή αντίληψη για τις ιστορικές εξελίξεις στην Ευρώπη (περίπου 500-1500 μ.Χ.), με έμφαση στα εξής θέματα:

-δημογραφικές εξελίξεις

-αγροτική κοινωνία και οικονομία

-πόλεις, εμπόριο, δευτερογενής τομέας

- Εκκλησία, μοναχισμός, μεταρρυθμίσεις και αιρέσεις
- Διακυβέρνηση, θεσμοί, φεουδαρχικές σχέσεις, πολιτική ιδεολογία
- Παιδεία, Πανεπιστήμια, αναγεννήσεις
- Η καρολίδεια Ευρώπη
- Η πολύπλευρη ανάπτυξη της μέσης μεσαιωνικής περιόδου
- Η «κρίση» του ύστερου Μεσαίωνα

Ενδεικτική Βιβλιογραφία:

1. Wickham, Chris, *Η Μεσαιωνική Ευρώπη* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 2018)
2. Μπενβενίστε, Ρίκα, *Από τους βαρβάρους στους μοντέρνους: κοινωνική ιστορία και ιστοριογραφικά προβλήματα της μεσαιωνικής δύσης* (Αθήνα: Πόλις, 2007)
3. Nicholas, D., *Η εξέλιξη του μεσαιωνικού κόσμου*, μτφ. Μ. Τζιαμτζή (Αθήνα: ΜΙΕΤ, 1999)
4. Berstein, S. και P. Milza, *Ιστορία της Ευρώπης, 1: Από τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία στα ευρωπαϊκά κράτη* (Αθήνα: Αλεξάνδρεια, 1997), κεφάλαια 1-11.
5. Davis, R.H.C., *Ιστορία της Μεσαιωνικής Ευρώπης, από τον Μέγα Κωνσταντίνο στον άγιο Λουδοβίκο*, επιμέλεια R.I. Moore, επιμέλεια για την ελληνική έκδοση Ε. Τούντα (Αθήνα: Κριτική, 2011).
6. Le Goff, J., *Ο πολιτισμός της μεσαιωνικής Δύσης*, μτφ. Ρ. Μπενβενίστε (Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 1993)

3. Βυζαντινή Αρχαιολογία και Ιστορία της Βυζαντινής Τέχνης

Ύλη για τις εξετάσεις εισαγωγής στο πρόγραμμα:

Βυζαντινή αρχιτεκτονική και ζωγραφική (4ος-15ος αιώνας)

Απαιτείται η εποπτεία της εκκλησιαστικής αρχιτεκτονικής, καθώς και της ζωγραφικής (μνημειακή ζωγραφική, εικόνες, χειρόγραφα) στο Βυζάντιο. Η εξοικείωση με την εξέλιξη των αρχιτεκτονικών και καλλιτεχνικών μορφών είναι αναγκαία. Ιδιαίτερα στη μνημειακή ζωγραφική δίνεται έμφαση στη γνώση των σημαντικότερων μνημείων και τεχνοτροπικών τάσεων και στη διαμόρφωση του εικονογραφικού προγράμματος των ναών, ενώ οι φορητές εικόνες είναι επιθυμητό να εξεταστούν σε συσχετισμό με τη χρήση τους ως αντικειμένων λατρείας.

Ενδεικτική βιβλιογραφία

Γενικά έργα – Εγχειρίδια:

1. Αχειμάστου-Ποταμιάνου Μ., *Βυζαντινές Τοιχογραφίες* (Σειρά Ελληνική Τέχνη), Αθήνα 1994
2. Βοκοτόπουλος Π., *Βυζαντινές εικόνες* (Σειρά Ελληνική Τέχνη), Αθήνα 1995
3. Γαλάβαρης Γ., *Ζωγραφική βυζαντινών χειρογράφων* (Σειρά Ελληνική Τέχνη), Αθήνα 1995.
4. Χατζηδάκη Ν., *Βυζαντινά ψηφιδωτά* (Σειρά Ελληνική Τέχνη), Αθήνα 1994.
5. L. Rodley, *Byzantine Art and Architecture. An Introduction*, Cambridge 1994 (και σε ελληνική μετάφραση L. Rodley, *Εισαγωγή στη Βυζαντινή Τέχνη και Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 2010)
6. J. Lowden, *Early Christian and Byzantine Art*, London 1997 (και σε ελληνική μετάφραση, Λόουντεν Τζ., *Πρώιμη χριστιανική και Βυζαντινή τέχνη*, Αθήνα 1999)
7. Cormack R., *Byzantine Art*, Oxford 2000
8. Kitzinger E., *Η βυζαντινή τέχνη εν τω γενέσθαι. Τα κύρια τεχνοτροπικά ρεύματα στην περιοχή της Μεσογείου, 3ος-7ος αιώνας*, (μετ. Στέλλα Παπαδάκη-Ökland), Ηράκλειο 2004

Αρχιτεκτονική

1. Čurčić Sl., *Architecture in the Balkans from Diocletian to Süleyman the Magnificent*, New Haven: Yale University Press, 2010
2. Krautheimer R., *Παλαιοχριστιανική και Βυζαντινή Αρχιτεκτονική*, Αθήνα 1991
3. Μπούρα Λ., Μπούρας Χ., *Η ελλαδική ναοδομία κατά τον 12ο αιώνα*, Αθήνα 2002
4. Μπούρας Χ., *Βυζαντινή και Μεταβυζαντινή Αρχιτεκτονική στην Ελλάδα*, Αθήνα 2001
5. Ousterhout R., «The Holy Space: Architecture and the Liturgy», στο L. Safran (επιμ.), *Heaven on earth. Art and the church in Byzantium*, University Park, Pa. 1998, 81-120
6. Ousterhout R., *Masterbuilders in Byzantium*, Princeton 1999
7. Ousterhout, Rober G., *Eastern medieval architecture: the building traditions of Byzantium and neighboring lands*, New York, Oxford University Press, 2019

Ζωγραφική

1. Μουρίκη Ντ., *Τα ψηφιδωτά της Νέας Μονής της Χίου*, Αθήνα 1985.
2. Mouriki D., «Stylistic trends in monumental painting of Greece during the eleventh and twelfth centuries», *DOP*, 34-35 (1982), 77-124. Αναδημοσίευση: D. Mouriki, *Studies in Late Byzantine Painting*, London 1995, αρ. III, 125-256
3. Belting, H., *Likeness and Presence: A History of the Image before the Era of Art*, Chicago: University of Chicago Press, 1994.
4. Maguire H., «The cycle of images in the Church», στο L. Safran (επιμ.), *Heaven on earth. Art and the church in Byzantium*, University Park, Pa. 1998, 121-151
5. Κουμπάρακη-Πανσελήνου Ν., *Βυζαντινή ζωγραφική: η βυζαντινή κοινωνία και οι εικόνες της*, Αθήνα 2000
6. Κουρκουτίδου Νικολαΐδου Ε., Μαυροπούλου-Τσιούμη Χ., Μπακιρτζής Χ., *Ψηφιδωτά της Θεσσαλονίκης, 4ος -14ος αιώνας*, Αθήνα 2012

4. Βυζαντινή Φιλολογία

Εξεταστέα ύλη που θα ισχύσει για τις εισαγωγικές εξετάσεις από το Σεπτέμβριο 2026

Α. ΣΥΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΚΕΙΜΕΝΑ (με τις εκδόσεις και προτεινόμενες μεταφράσεις)

1) Τα Θαύματα Αγίου Δημητρίου

- P. Lemerle (εκδ.), *Les plus anciens recueils des miracles de saint Démétrius et la pénétration des Slaves dans les Balkans. I. Le Texte; II. Commentaire*, CNRS/Paris 1979. (Προοίμιο και θαύματα 1 έως και 9).

Ενδεικτική μετάφραση: Αλόη Σιδέρη (μτφ.), Χ. Μπακιρτζής (εισ. σχ. επιμ.), *Οι αρχαιότερες συλλογές των θαυμάτων του Αγίου Δημητρίου. Οι συλλογές Αρχιεπισκόπου Ιωάννου και Ανωνύμου: ο βίος, τα θαύματα και η Θεσσαλονίκη του Αγίου Δημητρίου*, Αθήνα: Άγρα 1997.

2) Βίος Βασιλείου (Συνεχιστής Θεοφάνη, Βιβλίο Ε')

I. Ševčenko (εκδ.), *Theophanes Continuatus V (Vita Basilii)*, CFHB 42/2, Berlin 2011

-Ενδεικτική μετάφραση: Χριστίνα Σιδερά (μτφ.), [Κωνσταντίνου Ζ΄ Πορφυρογεννήτου] Βίος Βασιλείου. Η βιογραφία του αυτοκράτορα Βασιλείου Α΄ του Μακεδόνα από τον εστεμμένο εγγονό του, Αθήνα: Κανάκη 2010

3) Ιωάννης Σκυλίτζης, Χρονογραφία

H. Thurn (εκδ.), Ioannis Scylitzae Synopsis historiarum, CFHB 5, Berlin-New York 1973:

Βασιλείς: Θεόφιλος, Μιχαήλ Υιός Θεοφίλου, Λέων ο Φιλόσοφος, Αλέξανδρος, Κωνσταντίνος ο υιός Λέοντος, Ρωμανός ο Λακαπηνός, Κωνσταντίνος πάλιν αυτοκράτωρ, Ρωμανός ο Νέος, Βασίλειος και Κωνσταντίνος (α΄ περίοδος), Νικηφόρος ο Φωκάς, Ιωάννης ο Τζιμισκής, Βασίλειος και Κωνσταντίνος (α΄ περίοδος).

Ενδεικτική μετάφραση: Δ. Ι. Μούσουρας (μτφ.) – Α. Τσελίκας (εισ.), Ιωάννου Σκυλίτση χρονογραφία: νεοελληνική μετάφραση με τις μικρογραφίες του κώδικα της Μαδρίτης, Αθήνα: Μίλητος 2006.

B. ΕΙΔΗ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ (προτεινόμενη βιβλιογραφία)

Ιστοριογραφία:

Τα εισαγωγικά σημειώματα για κάθε περίοδο (πρώιμη, μέση και ύστερη) από το εγχειρίδιο,

- Α. Καρπόζηλος, Βυζαντινοί ιστορικοί και χρονογράφοι, τ. Α΄-Γ΄, Αθήνα 1997-2009.

- Ειρήνη-Σοφία Κιαπιδου, Η σύνοψη ιστοριών του Ιωάννη Σκυλίτση και οι πηγές της (811-1057): Συμβολή στη βυζαντινή ιστοριογραφία κατά τον ΙΑ΄ αιώνα, Αθήνα: Κανάκη 2010.

Ποίηση, Υμνογραφία:

- W. Hörandner, *Η ποίηση στη βυζαντινή κοινωνία: Μορφή και λειτουργία*, μτφρ. Ιωάννης Βάσσης / Μαρίνα Λουκάκη, εκδόσεις Κανάκη, Αθήνα 2017.

- W. Hörandner, A. Rhoby, N. Zagklas (επιμ.), *A Companion to Byzantine Poetry*, Leiden-Boston 2019.

Ρητορική :

- E. Jeffreys, Rhetoric, στο Elizabeth Jeffreys-J. Haldon R. Cormack (εκδ.), *The Oxford Handbook of Byzantine Studies*, Oxford-New York 2008, 827-37.

- Σ. Παπαϊωάννου, Μιχαήλ Ψελλός. *Η ρητορική και ο λογοτέχνης στο Βυζάντιο*, Ηράκλειο 2021, σελίδες 13-102 (εισαγωγή, 1ο κεφάλαιο, και τμήμα του 2ου κεφαλαίου).

Γενικό ανάγνωσμα : J.O. Rosenqvist, *Η Βυζαντινή λογοτεχνία από τον 6ο αιώνα ως την άλωση της Κωνσταντινούπολης*, μτφ. Ι. Βάσσης, Αθήνα: Κανάκη 2008.